

MÉS DE MIG SEGLE DE PREMSA INFANTIL CATALANA PRESIDIT PER «EN PATUFET»

per Josep M. CADENA

La llista de publicacions infantils en la nostra llengua, sortides a Catalunya en el que va de segle, resulta relativament llarga pel nombre de títols, però això no suposa la penetració popular de totes elles. La majoria van ésser intents que no van reeixir, expressió d'il·lusions nascudes en petits nuclis d'homes que no van saber arribar a interessar la quitxalla, o que no van tenir la necessària força econòmica per a mantenir-se al carrer el temps necessari per a fer-se amb el públic. Moltes van morir abans que els virtuals lectors als quals anaven destinades s'assabentessin de la seva existència. Tan sols unes quantes —mitja dotzena, encara no, d'un total de més de

quaranta— van gaudir i gaudeixen de popularitat. I ara, en l'aveniment que a finals d'any tornarà a sortir la més coneguda de totes —en referir a «En Patufet»—, potser és oportú de fer memòria de les diferents revistes per a infants que en català tenim i hem tingut. «En Patufet» no tan sols ocupa el primer lloc entre les nostres revistes infantils en raó de la seva importància, sinó per ésser cronològicament la primera que va sortir. Abans d'«En Patufet» podríem trobar, en afany d'erudició, revistes escolars i pedagògiques que inserien articles i poesies en català, dedicades als nens i a la joventut, però no eren pròpiament infantils. L'exerit vailet de la barretina ver-

mella, que durant trenta-quatre anys seguits va ensenyar a llegir en català a tots els nois i noies de la nostra terra i va guanyar-se simpaties pertot arreu, és el degà de les publicacions infantils de Catalunya. I ara està preparant-se per a ocupar de bell nou el seu lloc i continuar la tasca, que si no ha quedat sense fer en aquests anys —ja parlarem de publicacions com «Cavall Fort» i «L'Infant», però apremem-nos a esmentar-les prop d'«En Patufet», perquè l'homenatge a la seva obra sigui més visible— és més difícil que mai de portar a terme, a causa del que podríem dir-ne «circumstàncies d'ambient»...

Algunes coses sabem de la nova sortida d'«En Patufet». Entre d'altres, que ha perdut l'article. No més es dirà «Patufet». La causa és graciosa, si no volem prendre el fet per la tremenda. Sembla que la persona que va portar les gestions —molt delicades, plenes de primmiraments i que van durar anys— va equivocar-se en el moment de redactar la instància definitiva, per raó segurament de no ésser d'aquí (pel que hem d'agrair-li més el seu interès) i va escriure senzillament «Patufet». Quan tot ja es podia donar per fet i beneït, els editors —els mateixos d'abans, els Bagunyà— van caure en el fet i van dir-ho a les persones que podien decidir en l'afer. Aquestes, amb llenguatge molt polit i amb educació exquisida, van significar que la introducció de l'«En» significava iniciar d'arrel un nou procediment, perquè els noms són els noms i les coses no poden fer-se a la lleugera. Els editors, en pensar en la muntanya de paperarassa oficial que haurien d'omplir una altra vegada, amb perill de quedar-se dormint la seva petició per un canvi de criteris, van tirar pel carrer del mig d'acceptar el que ja estava fet. I amb «Patufet» es va quedar, perquè el cas era anar en avant...

Altres notícies podem donar sobre la vella i, al mateix temps, novíssima publicació. «Patufet» tindrà el format que des de 1915 era el seu habitual: 210 x 150 mm. El nombre de pàgines serà el mateix de les grans èpoques: 32, amb la novetat d'unes cobertes en «offset». Començarà a sortir el proper mes de desembre; de bell antuvi, serà quinzenal i el dia de sortida, divendres alterns (abans era tots els dissabtes). El preu fixat serà de sis pessetes i com a director figu-

rarà el periodista Joan Soriol i Badia, que durant molts anys va dirigir «TBO» i té una activitat professional que va iniciar-se abans de la maltempada.

També podem avançar que el primer número de «Patufet» vol ésser un homenatge als temps passats. Els editors conserven molta part dels originals que havien de publicar-se al número 1.807 d'«En Patufet», corresponent a la primera setmana de 1939, i que ja no va poder veure la llum. I en iniciar la represa de la tasca interrompuda, «Patufet» inserirà part d'aquells treballs, especialment el final d'unes «Pàgines viscudes» de Josep M. Folch i Torres, titulades «Bombs de xocolata», que van quedar interrompudes amb l'advertiment: «Acabarà en el número vinent». Haurà estat necessari —o ineludible— que passessin trenta anys, perquè els catalans puguem al final saber com acaba un senzill conte de Folch i Torres...

Es de creure que «Patufet» serà conscient que trenta anys són molts i que els nois d'ara són diferents dels que el seguien quan es deia «En Patufet» —ja en els últims temps va haver-hi certa decadència— i que el llenguatge de la revista ha d'ésser modern en tots els sentits. Les motivacions de la publicació i l'esperit que ha d'animar-la són tan actuals com abans (és trist dir-ho, però cert); en canvi, les inquietuds i la forma de créixer dels nois d'ara, dins un món que potser no sap on va amb tot el seu dinamisme, exigeixen fórmules adequades perquè l'esforç no caigui en un buit d'indiferència. Però això ja és dir el que els editors sabran més bé que nosaltres. És millor que girem full i en espera que ens vingui a les mans el nou «Patufet», recordem els seus orígens, la història i el ressò del setmanari «En Patufet», així com de les altres revistes infantils en llengua catalana que hem tingut.

AURELI CAPMANY
DONA EL NOM
D'«EN PATUFET»

Va ésser Lluís Bertran i Pijoan, que tants treballs va dedicar a la premsa, qui va fixar la història d'«En Patufet» en un article publicat el 1929 a «La Veu de Catalunya». Joan Torrent i Rafael Tasis, en la seva *Història de la Premsa Catalana* (la més important obra hemerogràfica feta a casa nostra)

VIROLET

413

Les Històries de l'oncle Joan

Així de feia la tasca no està bé. A més del mal que causa a la víctima, la cosa no acaba aquí.

Mentre es correu les forades, el cervell del perjudicat no cessa de pensar en què pot passar. El d'aquí com en trobà un de casol, mica que es va empenyor.

Al costat del camp de futbol hi havia un altre amb uns arbres molt alts. Nostre home, com va entrar hi hi va portar una pedra rodona a la qual havia donat tot l'aspecte d'una pedra de repicament.

Ment arrel que la primera vegada que en el partit del dia següent la pilota va anar a caure en següent camp, ell va anar-la a buscar. Però va tornar amb la de pedra.

El que va passar després ja ho podreu veure...

Al mirar amb compte els dos dibuixos corresponents.

el segueixen gairebé fil per randa. Lluís Solà i Dachs, en la seva interessant antologia *En Patufet* (1904-1938), publicada a «Quaderns de Cultura», també fa una cita extensa i millora la informació en qüestions de detall, que mai no està de més fixar. Seguim també, doncs, el que deia Bertran i Pijoan:

«La idea "d'En Patufet" va néixer en una reunió d'elements de l'antic Foment Autonomista Català. Un cop decidida la publicació d'un periòdic infantil com a part integrant d'un pla de campanya que

comprenia diferents sectors, l'Aureli Capmany va ésser cridat per encarregar-se'n. L'Aureli Capmany va acceptar la comanda. Va donar nom al periòdic, o sigui «En Patufet», tal com s'ha dit sempre. El nom va semblar bé i tot va tirar endavant.»

Que establert així qui va batejar la publicació. El folklorista Aureli Capmany (el seu nom es troba després relacionat amb altres publicacions infantils com a col·laborador) va tenir la pensada del títol «En Patufet». Ara convé saber qui va dibuixar el personatge i do-

nar-li les característiques que en van fer una figura popular. Bertran i Pijoan ens ho diu tot seguit:

«El mateix Aureli Capmany va entrevistar-se amb l'Antoni Muntanyola (conegut com a dibuixant amb ell pseudònim «Amys») perquè dibuixés un ninotet així i així, aproximadament, per a la capçalera del periòdic. En Muntanyola —que era un d'aquells elements, com hem dit, del Foment Autonomista Català— va fer el dibuix seguint aquelles indicacions. I, al cap d'uns quants dies, «En Patufet» sortia per primera vegada a la

llum. Es a dir, de primer va sortir un prospecte. Això era el mes de desembre de l'any 1903. El dia 3 de gener de 1904 sortia el número 1. Vuit pàgines amb ninots de color, cinc cèntims. Aquell dibuix d'en Muntanyola va fer el seu efecte, era ensopegat. I l'Aureli Capmany va proporcionar el número amb gran il·lusió. Una bona pensada, un èxit. Al cap de pocs números, les vuit pàgines es tornaven dotze, al número 10 ja eren setze. «En Patufet» s'enfilava.»

L'èxit de públic hi seria, però no en forma absoluta. L'Aureli Capmany devia trobar-se en dificultats econòmiques i no podia fer front a les despeses a què obligava el tiratge del setmanari. El tantes vegades esmentat Bertran i Pijoan passa per sobre el fet amb la frase eufemística que «quan "En Patufet" ja presumia, l'Aureli Capmany va deixar-ne la direcció per atendre altres afers». Això passava l'any 1905 i altres autors, com Pere Prat i Ubach, biògraf del dibuixant Junceda, diuen més crument que en Bagunyà, «l'editor de "Cu-Cutí"», en els darrers anys d'aquest, publicava també, amb poc interès per part seva, un periòdic de caràcter infantil que li havia caigut involuntàriament a les mans, ofert per Aureli Capmany, creador seu, que no l'havia pogut arrancar i li'n proposava la propietat a canvi d'una suma irrisòria, estrictament la que devia a la impremta on l'hi tiraven». Segui com sigui, el cert és que en Josep Bagunyà va fer-se càrrec del setmanari i que amb ell aquest va assolir tota la seva importància.

Qui va figurar ara al cap d'«En Patufet» va ésser en Josep Morató i Grau, redactor en cap de «La Veu de Catalunya», que feia la crítica teatral a «Cu-Cutí» amb el pseudònim de «Violet», nom que trobarem més tard com a títol d'una altra publicació de la casa. «El malaguanyat Josep Morató —diu Bertran i Pijoan— va conrear d'una manera especial la col·laboració infantil que a partir d'aleshores ha figurat sempre en les pàgines d'«En Patufet». Enfeinat, però, amb el diari —en morir en Raimon Casellas (1910) va actuar com a director— deixà cada vegada més els treballs del setmanari infantil a mans d'en Bagunyà, qui va ésser la seva ànima. Ara, el col·laborador més destacat i que pel prestigi aconseguit semblava l'inspirador del periòdic —Bertran i Pijoan el considera com a director des de 1918, any de la mort d'en Morató, i Solà i Dachs ho esmenta— va ésser en Josep M. Folch i Torres.

**FOLCH I TORRES,
JUNCEDA, LLAVERIAS, CORNET...**

«En Patufet» i Josep M. Folch i Torres són dos noms fortament enllaçats. En Folch va entrar a col·laborar al setmanari després d'un llarg exili a França per fugir d'un procés que li van obrir com a director de «La Tralla», publicació nacionalista catalana de molt accidentada història. Al setmanari infantil va trobar una nova forma d'escriure i la seva tasca mereix —oblidats els retrets pels seus sentimentalisme i finals «rosa»— un gran respecte. Qui ho diu millor és en Bertran i Pijoan en escriure: «La tasca d'en Folch i Torres en el «Patufet» ha estat personallíssima, ha creat una literatura característica que l'ha fet un dels homes més coneguts de casa nostra i, entre els nois i les noies, el més venerat. Les seves «Pàgines viscudes», que va iniciar a «La Renaixença», han estat, i són encara, el «plat tort» del periòdic. Aquestes,

Any XXXIII. N.º 1684

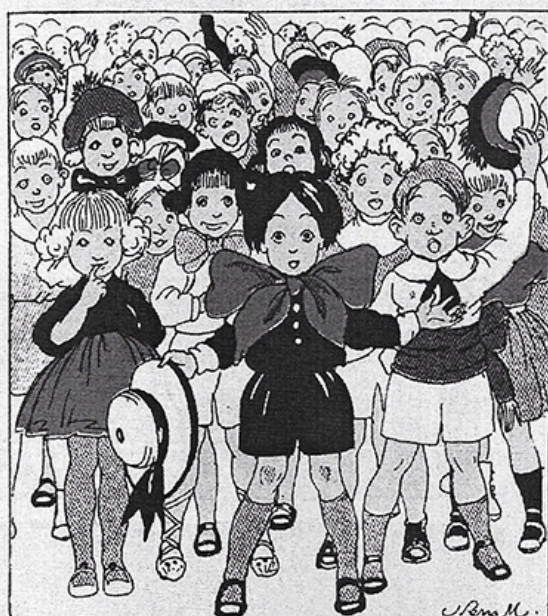
Barcelona, 10 de juliol del 1936

Preu: 15 cts.

--Me'n vaig a pintar.
--¿Encara més?

En què s'assembla aquesta portada al Cel? En què hi han els justos? I en què més? En què al Cel encara hi caben més nois, i a LA MAINADA hi caben tots els de Catalunya.

petites narracions concentrades, on batega un drama punyent o hi «viu» una meravellosa fantasia, constitueixen gairebé sempre l'encís principal de l'estimada revista infantil. Per elles s'ha aconseguit el miracle poc corrent —quasi únic— que l'antic llegidor, esdevingut home fet o dona aciençada, «encara» senti per la publicació, que havia començat a comprar de petit, la mateixa simpatia d'aleshores, escaient-se el cas que molts matrimonis puguin oferir a llurs filllets les col·leccions i els llibres que van ésser llur encís en la infantesa i en l'adolescència. La cita és llarga, però em sembla que s'ho mereix de tan bé que assenyalava l'èxit d'«En Patufet» en aquell temps.

Altres escriptors i artistes van contribuir a l'anomenada d'«En Patufet». Ja hem esmentat entre els primers Josep Morató i dels anys inicials pot parlar-se de Manuel Marínho, Enric de Fuentes, Pompeu Crehuet i Emili Graells i Castells. Seguirien, entre d'altres, Manuel Folch i Torres, que durant anys va portar tres seccions setmanals, Lluís Almerich («Clavis Eimerica»), Xavier Bonfill («Jordi Català»), Agustí Escalasans, Ramon Blasi, Valentí Castany i Joaquim Muntanyola, dibuixants els dos últims, però en aquesta revista preferentment escriptors.

La plana major dels il·lustradors d'«En Patufet» va estar formada per Joan G. Junceda, Gaietà Cornet i Joan Llaerías. Els tres mestres van fer la majoria de plans del setmanari durant gairebé tots els anys de la seva durada. També en la col·lecció poden tro-

bar-se treballs de primer d'Antoni Muntanyola i després d'Opisso, Feliu Elies («Apa»), Lola Anglada, Joan Vila («D'Ivori»), pare del nostre «Cesc», Miquel Cardona («Que-lus»), Lluís Mallol Suazo i el seu germà Josep M., que signava «Llallam»; Becquer, Urda, Moreno, Batllori, Abadal i els ja anomenats Castany i Joaquim Muntanyola («Kim»), a més d'altres dibuixants.

Només volem donar una idea del que va ésser «En Patufet», perquè la biografia completa demana moltes pàgines. No interessen aquí detalls d'impressions ni de preus, encara que és curiós de dir que va costar 15 cèntims des de mitjan 1923 fins a principis de 1938, per arribar a 50 cèntims des d'octubre d'aquell mateix any fins a la seva mort, mesos més tard. Però potser resulta necessari precisar que si «En Patufet» no era un setmanari per a infants tal com ara l'entenen —la mateixa publicació comprenia que el seu públic més nombros sortia del jovent i a ell s'adreçava moltes vegades en forma explícita— també anava a les mans dels petits i la mainada agafa l'habitud de demanar-lo cada setmana. Les seves tirades de seixanta-cinc mil exemplars en les mil·lors èpoques, són prova de l'abast de la publicació.

ELS CALENDARIS I LA FAMÍLIA D'EN PATUFET.

També més breument del que voldriem, hem de fer referència al «Calendari d'En Patufet», publicació extraordinària de cap d'any

que gaudia d'una popularitat tan gran com la del setmanari. El primer va sortir el 1913 i els altres van continuar, any a any, fins al 1938. El «Calendari», que va arribar a tenir unes dues-centes pàgines i donava moltes il·lustracions a tot color, s'omplia amb treballs dels col·laboradors habituals i d'altres.

L'any 1922, la mateixa casa Bagunyà va treure un altre setmanari infantil amb el títol «Violets». Era el doble de gran en format que «En Patufet», però se'n declarava «suplement» i volia anar a un públic d'infants. Tècnicament la publicació era bona però «Violets» no va tenir l'èxit del seu germà.

l'infantil

Amb tot això, va durar nou anys i, amb els 469 números que formen la seva col·lecció, és la segona revista infantil catalana quant a temps d'edició. Va desaparèixer el 3 de gener de 1931, substituint-la el mateix dia un altre «Suplement d'En Patufet»: «Esquix». Aquesta publicació —que va durar sis anys— era curiosa, perquè es partia en quatre parts i cada una formava un periòdic independent i complet, il·lustrats amb historietes i dibuixos dels habituals col·laboradors d'En Patufet. La casa va editar també la «Biblioteca Patufet» i la «Biblioteca Gentil» i sobre «Els homes d'En Patufet» —amb aquest títol— l'Editorial David va treure uns llibrets biogràfics força interessants sobre Josep M. Folch i Torres, Joan G. Juneda, Gaietà Cornet, Manuel Folch i Torres, Joan Llaverias i «Clovís Emic».

TRISTA RELACIÓ D'INTENTS FALLITS

En els seus primers anys «En Patufet» va tenir altres companys i competidors, encara que sense fortuna. El primer va ésser «El Mosquit» (1904), del qual només va sortir un número. Segueix «La Palmeta» (1906), bilingüe, que va durar dotze números, i a finals del mateix any podem trobar «L'Escolanet», «Setmanari català amb ninos». Encadrà'ls llums cada dijous, però que només va poder complir el seu propòsit 19 setmanes, segons la fitxa que ens dona Givanel i Mas en la seva *Bibliografia Catalana*. L'any següent (1907) trobem «Una vegada...», amb el propòsit de recollir les rondalles catalanes i oferir-les a les mares, perquè aquestes poguessin explicar-les als seus fills. Al número 9 va haver de plegar el ram, encara que la idea van aprofitar-la dos anys després (1909) els editors de «La Rondalla del Dijous», de la qual van aparèixer 51 números. I encara els mateixos editors va pro-

var fortuna de bell nou amb «La Rondalla del Dijous» l'any 1924, i en van arribar a sortir almenys 19 números (Torrent-Tasis diuen 6, per error). I abans de la primera «Rondalla» encara podem citar com a curiositat hemerogràfica «El Noy de la Mare» —creació de Cosme Vidal— del qual només van sortir quatre números, els corresponents al mes de febrer de 1908.

Ara hem de passar al 1911 per trobar «En Titella», periòdic infantil de número únic segons Givanel, bilingüe, fet per Josep M. de Riquer, fill del gran dibuixant i ell mateix artista i escriptor, deixeble llavors del Col·legi de Sant Antoni, que deia en la presentació: «En Titella» no posarà cap vinyeta, perquè això és fer broma, i jo només vinc per l'Instrucció i soch enemic de les chimberies: no més volem que ciència i literatura». «Els Follets» (1913), encara que era un «setmanari moral per a la joventut» no rebutjava la il·lustració i en l'any curt que va durar la seva publicació podem trobar-hi dibuixos en abundància, especialment de n'Urda. «En Belluguets», que va provar sort el 1915, tenia certa tirada a «En Patufet» i va morir al cinquè número. Menys durada sembla que va tenir «L'Estornell» (1918), potser per la falta de clara percepció de les coses que s'atribuïa a l'ocell triat per donar nom a la revista. I per tancar aquesta trista relació d'intents fallits, recordem «Fatty» (1919) que va arribar a assolir un cert èxit, encara que sense lliurar-se de morir abans de complir el seu primer aniversari, al número 36. L'il·lustrava Frederic Borràs i els escrits eren d'Alfons Roure i Lluís Millà. «Fatty» també va crear «Biblioteca» de contes, amb tres títols sortits al carrer almenys.

LA MAINADA, UNA NOBLE EMPRESA ESTRONCADA

Els principals escriptors i dibuixants de Catalunya van col·laborar en la il·lusionada obra de «La Mainada» iniciada el 10 de juny de

CAVALL FORT

quina trepa!

1921 pel comedograt i impressor Avel·l Artís. Rafael Tasis, que va ésser secretari de redacció en els últims temps de la revista, ha deixat establerta la importància de «La Mainada» en un article publicat a «La Nova Revista» de Mèxic i refós a la *Història de la Premsa Catalana*. Seria molt interessant —però també molt llarg— d'explicar com «La Mainada» va portar a terme la tasca catalanitzadora dels menuts del seu temps, però només podem dir que va durar 129 números i va morir de suspensió governativa, com altres revistes ca-

Ar. X—Nim 469

Barcelona, 3 de gener de 1931

Preu: 10 cèntims

VIROLET

SUPLEMENT IL·LUSTRAT D'«EN PATUFET»

Un ou preciós

talanes, al cap de poc d'instaurar-se la Dictadura. «La Mainada» va publicar dos «Calendaris» de gran qualitat, com corresponia al setmanari.

«SIGRONET», «JORDI» I «PLANÇONS», ENTRE D'ALTRES

Només 8 números va treure «Maricel» (1923) i amb títol que recorda molt «En Patufet», l'any 1924 va sortir «Sigronet», que dirigia Emili Graells i Castells i en el qual col·laborava Aureli Capmany. Portada i contraportada eren en colors i tenia un contingut força escaient. Torrent-Tasis li donen una durada de gairebé quatre anys. D'altres publicacions, com «Ballet» i «La Nuri», ambdues de 1925, no van passar dels primers mesos; i «En Manelic» (1926) només va durar 4 números.

L'any 1928 surt una escaient revista anomenada «Jordi», que dirigia el poeta Melcior Font i tenia com a plana major de redactors Josep Carner, Carles Riba, Carles Soldevila, Carles Capdevila, C. A. Jordana, Joan Draper, Maria Mament i «Armand Obiols» (Joan Prats). Els dibuixants eren Colom, Nogués, Inglada, Aragay, Domingo, Humbert, Campmany, Obiols, Lola Anglada, «Apa», Torné Esquius, Ricart, «Quelus» i Marlet. Era una gran publicació i va morir al número 25. Anys després (1933) va sortir un altre «Jordi», de molt més baixa qualitat, editat per l'impressor Altés, que va aconseguir la xifra de 29 números.

Entre els dos «Jordi», a més d'unes curtes publicacions anomenades «Belles Històries», «El Noi Català» i «Pierrot», trobarem amb durada d'anys pel seu caràcter propa-

gandistic: el «setmanari catequístic» «L'Eixerit», el fejecista «L'Avant» i el suplement infantil del diari «El Matt» titulat «En Xaneta». El primer va sortir l'any 1931 i els altres dos el 1933. Aquest mateix any és el de «Plançons», intent molt seriós —per tant, avorrit per a la mainada—, de revista formativa. Va arribar als 25 números.

Queden per esmentar dins els últims anys trenta, «La Formiga» (1935), curiosa per ésser la «Revista dels Petits Guardiols» del Banc Comercial de Barcelona i les provatures, fallides al primer número, de 1937, amb «Mirbals», «Estel» i «Pervenir».

«CAVALL FORT» I «L'INFANTIL»

De l'any 1939 ençà —amb l'expectació d'«Els Infants» (1957) de sortida intermitent i finalitzada al número 11-12, «El Tària» i «Apunt!»— no trobem altres revistes infantils en català que «Cavall Fort» i «L'Infantil». La primera, acollida a l'ombra activa dels Secretariats Catequístics de Girona i Vic, va començar a editar-se el desembre de 1961. «L'Infantil», nascuda al Seminari Conciliar de Solsona el setembre de 1951, agafa relleu (i entra en un món de dificultats econòmiques, tot ha de dir-se) el gener de 1963, quan inicia la seva segona època. Però les dues revistes són, per fortuna, molt a prop de nosaltres i explicar com són i el que porten seria dir el que hom ja sap. L'únic que ens resta és acabar amb el desig que «Patufet», quan surti el mes de desembre, sigui bon hereu del que per tants anys vam tenir a Catalunya.